

İSLAM COĞRAFYASINI KASIP KAVURAN FİTNE-1:

Fitne Kavramının Semantik Analizi

Burhanettin CAN

Milli Gazete, 14.10.2016

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz coğrafya, değişik güçlerin dünya hâkimiyeti için anahtar konumundadır. Değişik güçler, bu coğrafyada hâkimiyet kurabilmek için 50-100 yıllık projeler yapmışlar ve uzun vadeli bir strateji çizmişlerdir. Gerek bölgesel ve gerekse küresel güçler, bu projeler üzerinden birbirleri ile bazen doğrudan, bazen de taşeronlar üzerinden (vekâlet savaşları) hesaplaşmaktadırlar. Bu hesaplaşma, bir fitne ateşini yakarak İslam coğrafyasını kan gölüne çevirmiştir.

Bu fitne ateşinin tüm sorumluluğunu ve suçunu, dış güçlere yükleyip kendimizi temize çıkarma, gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bu nedenle “Siz, insanlara iyiliği emrediyorken, kendinizi mi unutuyorsunuz Oysa siz kitabı okumaktasınız. Yine de akıllanmayacak mısınız” (2 Bakara 44) ayeti kapsamında, genel olarak İslam coğrafyasının iç dinamiklerinin özel olarak da, Türkiye'nin iç dinamiklerinin, içinde yaşanan büyük kaos ortamının ortaya çıkmasında payı olup olmadığı tartışılmalıdır.

Bu amaçla, “İslam Ümmetinin Helak Şekli: Birbiri ile Savaşma” adlı makalemiz, “Helak” anahtar ve odak kavram merkezli olarak kaleme alınmıştı. Burada, Ümmetin içinde bulunduğu bu durum, bir başka anahtar ve odak kavram olan Fitne Kavramı, göz önüne alınarak değerlendirilmekte, dersler çıkarılmakta ve tekliflerde bulunulmaktadır.

FİTNE KELİMESİNİN ESAS (SÖZLÜK) ANLAMİ

Fitne kelimesi, Arapça ftn kökünden türemiş bir isimdir. Fitne ve Ftn kökünün Arap dilindeki anlamları, aşağıdaki gibidir (1-7):

“Yakmak/yakma, bir şeyi ateşle yakmak/yakma.

Bir şeyi ateşin içerisine atmak/atma, ateşte eritmek, altın ve gümüşü ateşle eritme.

Bir şeyi sınamak, denemek, test etmek, imtihan etmek, inceleyip tetkik etmek, bir şey hakkında bilgi almak, bir şeyi iyice bilmek, deneyerek öğrenmek, bir şeyi arıtıp katışıksız hale getirmek, denemek için özellikle güç işlere maruz bırakmak. Daha çok belâ ve musibetle imtihan etme; zor bir teste tâbi tutma.

Öldürmek, azap ve işkence etmek, eziyet etmek, sıkıntı ve belâya sokmak, sıkıntıya düşmek.

Bir şeyin kalbe çok hoş ve sevimli gelmesi, hoşça gitmesi, çok beğenilmesi, birini büyülemek, birinin aklını başından almak, aklını çelmek, gönlünü çalmak, insanı ne yapacağını bilmeyecek derecede şaşkına çevirmek, tutkun olmak, âşık olmak.

Bir şeyi isteme de çok aşırı gitmek.

Döndürmek, vazgeçirmek, kişiyi üzerinde olduğu durumdan uzaklaştırmak, bir şeyi ortadan kaldırmak, kişiyi hedefinden uzaklaştırmak, düşünce ve inançlarından vazgeçirmek.

Birini ayartmak, azdırmak, saptırmak.

Kötülüğü istemek, kötü yola düşmek.

İnsanlar arasında kargaşa/huzursuzluk çıkarmak”.

“Yakmak, bir şeyi ateşle yakmak” anlamına gelen fitne kökü, başlangıçta, özellikle altın, gümüş gibi “madenlerin hâlisini sahtesinden ayırmak için ateşte eritilmesini” ifade etmek için kullanılırken; daha sonra, bu kök anlamından hareketle ‘bir şeyi sınama ve özellikle de zor şeylerle deneme’ anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra da anlam alanı genişleyerek ‘sıkıntı, belâ, musibet, baskı, işkence, azap, saptırma, ayartma, bir şeyden çok hoşlanma, tutkun olma, sapıklık, yoldan sapma, aklın gitmesi, zorluk, sıkıntı ve sapıklıkların meydana gelmesi” anlamlarına sahip olmuştur(1-7).

Arapça olan fitne kelimesi, dilimize anlam alanı daraltılmış olarak geçmiştir (8,9): “Belâ, musibet, sıkıntı; geçimsizlik; ihtilal; dinsizlik, canilik; ceza; delilik; güzel yüz, güzel göz, güzel kadın; imtihan, deneme; ayartma, azdırma, baştan çıkarma; karışıklık, kargaşa; ara bozma, bozgunculuk, fesat, küfür, azgınlık, sapıklık; arabozan, karıştıran, fesat çıkarıcı; fitneye sebep olacak kadar güzel kadın”.

KUR’AN’DA FİTNE KAVRAMININ KULLANIMI

Kur’an’da fitne ve türevleri, yirmi yedi tanesi Mekkî, otuz bir tanesi de Medenî olmak üzere toplam elli sekiz âyette yer almaktadır(1).

Kur’an-ı Kerim’de fitne kavramı ve türevleri, hem sözlük anlamıyla hem de ıstılahî anlamı ile kullanılmaktadır. Ulema, müfessirler, fitne ve türevlerinin yer aldığı bazı ayetlerde bu kavramlara bazen aynı anlamı, bazen de farklı anlamları vermişlerdir. Bu açıdan müfessirler, Kur’an’da yer alan fitne kavramının anlamı konusunda ortak bir mutabakata varamamışlardır.

Ulemanın, yaptıkları yorum ve değerlendirmelerden yararlanarak fitnenin Kur’an’daki anlamlarını, aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür (1,2,6,7,10,11):

İmtihan, Deneme, Sınama (2/102; 6/53; 7/155; 8/28; 9/126; 17/60; 20/40, 85, 90, 131; 21/35, 111; 22/53, 25/20; 27/47; 29/2, 3; 38/24, 34; 39/49; 44/17; 54/27; 64/15; 72/17; 74/31). Fitne kelimesi, Kur'an'da en çok bu anlamlarda kullanılmaktadır (1).

Baskı, Zulüm, İşkence (2/93, 191, 217; 4/101; 8/39; 10/83,85; 14/110; 29/10; 60/5; 85/10)

Sapma, Saptırma Ve Ayartma (3/7; 5/41, 49; 6/23; 7/27; 9/48; 17/73; 27/47; 37/162; 57/14; 68/6)

Fesat, Kargaşa, Karışıklık Çıkarma (4/91; 8/73; 9/47, 48; 33/14)

Bela Ve Musibet (5/71; 8/25; 22/11; 24/63)

Azap (37/63; 51/13, 14)

7- Delilik (68/1-7; 15/6-7)

FİTNE KELİMESİNİN İSTİLAHI ANLAM

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi, fitne kelimesi ve türevleri, çok anlamlı kelimeler olup çok farklı kelimelerle etkileşmekte ve bu etkileşimin sonucu bir semantik alan meydana getirmektedirler. Meydana gelen semantik alanda kelime, yalnızca sözlük anlamını ifade etmemekte, onu da merkeze alan daha geniş, biraz da farklılaşmış bir anlama bürünmektedir. Sözlük anlamının dışında ilişki zincirinden doğan bu anlama ıstılahı anlam denmektedir. Fitne kelimesi ve türevlerinin, genel olarak, hadislerin etkisiyle zaman içerisinde kazandığı ıstılahı anlam vardır. Ancak bu noktada da ulema, ittifak halinde değildir (1, 12).

Fitne kelimesinin tek bir tanımının yapılamamasının sebebi, kelimenin çok geniş bir anlam kümesine sahip olması ve nispet edilen varlık alanının Allah, insan ve şeytanla alakalı olmasından dolayıdır.

Fitne kelimesi; Allah ile ilgili olduğu zaman ("Allah'a nispet edildiği zaman"), "lehlere ya da aleyhlerine olmak üzere, kulların iyi ya da kötü şeylerle denenmeleri", "sınavı"; beşerle ilgili olduğu zaman (beşerden kaynaklandığı zaman) "her türlü kötülük", "ayartma", "manevi çöküntüye uğrama", "baskı", "dînî-siyasî, sosyal kargaşa ve kaos" ve şeytanla ilgili olduğu zaman "saptırma" anlamlarına gelmektedir (1, 2).

KUR'AN'DA, FİTNE KAVRAMININ İLGİLİ OLDUĞU DİĞER KELİME

Çok geniş bir anlam kümesine sahip olan fitne kelimesinin, hemen hemen her alt anlamına tekabül eden başka kelimeler, sözlüklerde ve Kur'an'da mevcuttur. Kur'an'da bu kelimeler, kendi dar anlamları ile ilgili kullanılırken; fitne kelimesi, her bir kelimeyi kuşatacak şekilde kullanılmaktadır. Bu nedenle fitne kelimesinin meydana getirdiği semantik alanda, bu kelime grupları ile kurulan ilişki, çok karmaşıktır.

Belâ-İbtîlâ, imtihan, musibet, zulüm, ezâ, fesâd, tefrika, idlâl ve dalâlet, iğvâ, azâb kavramlarının, fitne kelimesinin ihtiva ettiği anlamlarla doğrudan ilişkileri vardır. Bunların dışında, Darrâ, be'sâ, şer, hızy, dâire, kâria kelimelerinin bazı kullanımları, fitnenin “belâ ve musîbet” anlamıyla; habâl kelimesi, fitnenin, “bozgunculuk” anlamıyla, mecnûn kelimesi fitnenin “delilik” anlamıyla; ihrâk kelimesi, fitnenin “yakmak” anlamıyla; ricz, ‘ikâb kelimeleri, fitnenin «azap» anlamıyla; sadd kelimesi, fitnenin «haktan saptırma, engelleme, alıkoyma» anlamıyla ilişkilidir(1, 2, 6).

VAHİY SURECİNDE FİTNE KAVRAMI

Fitne ile ilgili âyetler, nüzul sürecine bağlı olarak incelendiğinde, hem Mekke’de hem de Medine’de nazil olmuşlardır. Fitne ve türevlerinin yer aldığı ve Mekke’de ilk nazil olan ayet, 68 Kalem Sûresinin 6. ayetidir (1,7). Fitnenin ‘imtihan, sınama’, ‘baskı, zulüm, işkence’, ‘sapma, saptırma, ayartma’ anlamları, hem Mekkî ve hem de Medenî sûrelerde yer almaktadır. ‘Fesat, kargaşa, karışıklık çıkarma’, ‘belâ, musibet’ anlamları, Medenî âyetlerde; «azap, yakılma, ateşe atılma» anlamları ise, Mekkî âyetlerde yer almaktadır (1,7). Medenî âyetlerde, Müslümanlar için fitnenin çok büyük bir tehlike olduğuna özellikle dikkat çekilmektedir (17/73; 6/23; 29/2, 3, 10; 2/102, 191,193, 217; 8/25, 28, 39, 73; 3/14; 6/5; 4/91, 101; 57/14; 24/63; 22/11, 53; 64/15; 5/49, 71, 9/48, 49, 126).

Fitne kavramı Mekke’de, daha çok ferdî sıkıntı ve bunalımla ilgili olarak; Medine döneminde ise değer, iman ve zihniyet değişimi, dönüşümü ve hâkimiyet mücadelesi ile ilgili olarak kullanılmaktadır.

Fitne kelimesi, “Allah yolundan alıkoyma”, “insanları saptırmaya çalışma” anlamlarında, hem Mekkî ve hem de Medenî âyetlerde yer almaktadır(37/162; 5/49; 7/ 27). ‘Fesat, kargaşa, karışıklık çıkarma’, ‘belâ ve musîbet’ anlamlarında fitne kelimesi, Medenî sûrelerde geçmektedir (33/14; 9/47-48; 3/7; 5/71; 8/25; 24/63; 22/11) (1,2).

SONUÇ: EY İMAN EDENLER FİTNE DEN SAKININ

Yığınla taşeron örgütün kullanıldığı, vekâlet savaşlarının yapıldığı, istihbarat örgütlerinin cirit attığı, kimin elinin kimin cebinde olduğunun kolayca anlaşılamadığı, öldürülen ve öldürenin tekbir getirdiği, çok kirli, pis ve karanlık bir sosyolojik savaş yapılmakta; doğru ile yanlışın harmanlanarak servis edildiği bir psikolojik harekât yürütülmektedir. Libya, Suriye, Irak, Yemen, Somalı, Afganistan’da vekâlet savaşlarının neden olduğu bir iç savaş yaşanmaktadır. Mısır’da tam bir zulüm hâkimdir. Bu fitnenin diğer ülkelere ne zaman sıçrayacağı/sıçratılacağı henüz belli değildir.

Türkiye, yaklaşık 30 yıldır, “Türkiye’nin stratejik ortağı” ve “Model Ortağı olan ABD” tarafından beslenen ve desteklenen PKK ihanet hareketiyle uğraşmaktadır. Şimdi bu ihanet hareketine, Taksim Kadife darbe süreci ile ABD tarafından taşeron örgüt olarak kullanılan

Gülen Hareketi de katılmıştır. 15 Temmuz İhanet hareketi, Gülen hareketinin bir taşeron Örgüt/Truva atı olarak kullanıldığı bir vekâlet savaşı olup, son yüzyılda, milletimizin bağrında, en büyük fitne ateşini yakmayı başarabilmiştir.

O nedenle;

“Ey iman edenler, size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah’a ve Resulüne icabet edin. Ve bilin ki muhakkak Allah, kişi ile kalbi arasına girer ve siz gerçekten O’na götürülüp toplanacaksınız.(8 Enfal 24)

“Sizlerden yalnızca zulmedenlere isabet etmekle kalmayan bir fitneden korkup-sakinin. Bilin ki, gerçekten Allah, (ceza ile) sonuçlandırması pek şiddetli olandır.” (8 Enfal 25)

Öyleyse;

“Allah’ın ipine hepiniz sımsıkı yapışın. Dağılıp ayrılmayın. Ve Allah’ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani siz düşmanlar idiniz. O, kalplerinizin arasını uzlaştırıp-ısrındırdı ve siz O’nun nimetiyle kardeşler olarak sabahladınız. Yine siz, tam ateş çukurunun kıyısındaiken, oradan sizi kurtardı. Umulur ki hidayete erersiniz diye, Allah, size ayetlerini işte böyle açıklar.” (3 Ali İmran103).

HENÜZ VAKİT VARKEN; YARIN ÇOK GEÇ OLABİLİR.

Kaynaklar

Keskin, H., Kur’an’da Fitne Kavramı, Rağbet Yayınları: 19-36.

Akyüz, V., Kur’an’da Siyasi Kavramlar, Kitabevi, İstanbul, 1998, s: 311-339.

Ünal A., Kur’an’da Temel kavramlar, Beyan yayınları, İstanbul, 1990, s: 295-302.

Öztürk, Y.N., Kur’an’ın Temel kavramları, Yeni Boyut, İstanbul, 1991, s: 137-140.

Karaman, F. Ve Diğerleri, Dini Kavramlar Sözlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s: 188

Ragıb el İsfahani, Müfredat,(Çeviri), Pınar Yayınları, İstanbul, 2007.

Yazır M.H.E., Hak Dini Kur’an Dili, Azim Dağıtım, İstanbul, cilt I, II, IV, .

Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 1986, s. 365.

Doğan. D. Mehmet. Büyük Türkçe Sözlük, Pınar Yayınları, İstanbul, 2005.

Mevdûdî, Tefhimü’l-Kur’ân, İstanbul, II, 297.

Ateş, S., Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri, İstanbul, V, 54.

Kemâlî, H. M., “İslam’da İfade Hürriyeti: Fitne Kavramının Tahlili», İslami Sosyal Bilimler Dergisi, İstanbul 1993, sayı: 2, s. 41.